

Chefsjustitieombudsmannen
Elisabet Fura**Protokoll fört vid inspektion av Kriminalvården, anstalten Hinseberg,
den 11 och 12 februari 2013**

Deltagare från JO

Närvarande från Riksdagens ombudsmannaexpedition: Chefsjustitieombudsmannen Elisabet Fura den 12 februari, byråchefen Jörgen Buhre, föredragandena Moa Skerfving (områdesansvarig), Charlotte De Geer Fällman och Karl Lorenzon.

11 februari 2013**Inledning**

Inspektionen inleddes med att Jörgen Buhre, Moa Skerfving, Charlotte De Geer Fällman och Karl Lorentzon togs emot av kriminalvårdschefen Britt-Marie Johansson som visade runt i den öppna anstaltsavdelningen Båtshagen. På avdelningen finns 16 normalplatser med självförvaltning och sex utslussningsplatser inrymda i en äldre hemlik villa. Rummen är här individuellt inredda och de intagna sköter sig själva i högre grad än på avdelningen Båtshagen, med exempelvis egna matinköp i samhället. Produktionsledare Karin Norman redogjorde för den sysselsättning som bedrivs på Båtshagen, bl.a. gardinsömnad och pappersmontering.

Granskning av handlingar

Jörgen Buhre, Moa Skerfving, Charlotte De Geer Fällman och Karl Lorentzon granskade handlingar avseende beslut om avskildhet under 2012 och 2013 och handlingar avseende misstänkt misskötsamhet under samma period.

12 februari 2013**Samtal med ledningen**

Närvarande, förutom medarbetarna från Riksdagens ombudsmannaexpedition: Kriminalvårdschefen Britt-Marie Johansson, regionjuristen Vickie Sarlin, kriminalvårdsinspektörerna Ulf Trolin, Jonas Ericson och Catharina Kransholm.

Britt-Marie Johansson redogjorde för organisationen och verksamheten i anstalten, se [aktbilaga 7](#). Därutöver framkom bl.a. följande. Anstalten har för närvarande 113 platser, varav åtta är tillfälligt stängda på grund av renovering. Beläggningsgraden

är för närvarande 82 %. Det finns 91 platser på den slutna avdelningen (säkerhetsklass 2) Parkgården, som består av sex mindre avdelningar, inklusive riksmottagningen med 11 platser. Det finns tre avskildhetsplatser där intagna placeras för egen eller annans säkerhet, samt två avskildhetsplatser för de intagna som på egen begäran hålls avskilda. Anstalten har också en liten ”dagsjukeavdelning” bestående av två rum med sammanlagt fyra sängplatser. I den gamla herrgårdsbyggnaden, benämnd Slottet, finns en behandlingsavdelning med 18 platser. Där bedrivs bl.a. 12-stepsprogram. Anstalten har en avdelning med sex platser i byggnaden Bella för intagna med psykiatrisk problematik av varierande slag. Avdelningen har en hög personaltäthet beroende på den tidvis besvärliga arbetssituationen. Man försöker här arbeta nära de intagna med tydliga mål; bl.a. att försöka bygga upp de intagnas empatiska förmåga.

Som tidigare nämnts har anstalten också en öppen avdelning, (säkerhetsklass 3) Båtshagen, belägen en bit utanför huvudanstalten. Avdelningen har 16 normalplatser och sex platser för utsluss i en separat del.

Det arbetar 96 personer i anstalten, varav 65 % är kvinnor och 35 % män.

I anstalten finns också två heltidsanställda sjuksköterskor varav den ena är barnmorska. En psykoterapeut besöker anstalten två dagar i veckan. Tandläkare och läkare besöker anstalten en gång per vecka. Psykiatriker besöker anstalten en dag varannan vecka.

Arbetsförmedlingen har mottagning i anstalten 1,5 dagar per vecka och en tjänsteman på förmedlingen arbetar heltid med uppdraget att hjälpa de intagna ut i arbetslivet. Förmedlaren träffar alla långtidsdömda, vilket bidrar till att ingjuta hopp och framtidstro även hos dessa.

Anstalten har endast mindre problem med missbruk av narkotika bland de intagna. De intagna lämnar regelbundet urinprov, anstalten använder sig av narkotikahund och genomför visitationer regelbundet.

Anstalten lägger stor vikt vid matens kvalitet. All mat lagas från grunden utan halvfabrikat och man har anställt en kock med konditorutbildning.

För närvarande finns det två spädbarn i anstalten; ett föddes på julafton 2012 och ett är fem månader. Innan dess hade det under en lång period inte funnits några barn i anstalten. De intagna som har barn hos sig i anstalten är föräldralediga och deltar inte i annan sysselsättning än städning, då de kan ha barnet med sig. Anstalten strävar efter att barnet ska knyta an till sin mamma och inte bli avdelningens ”maskot” med ibland upp till tio ”mammor”.

Kriminalvårdsinspektören Ulf Trolin redogjorde för anstaltens programverksamhet, särskilt 12-stepsprogrammet. Han uppgav bl.a. att två terapeuter från Nämndemanagergården är verksamma med behandlingsprogrammen i anstalten och att även personalen utbildats i programmen. Behandlingen bedrivs inte bara under den tid

som gruppmöten pågår utan även övrig vaken tid i anstalten. Vidare uppgav han att anstalten har täta kontakter med olika kommuner, som kan erbjuda öppenvård för de intagna efter anstaltsvistelsen.

På de öppna avdelningarna bedrivs verksamhet inriktad på planering inför frigivning med självförvaltning och lärcentrum.

Kriminalvårdsinspektören Jonas Ericsson redogjorde för sysselsättningen i anstalten. Han uppgav bl.a. följande. Anstalten erbjuder ett brett utbud av sysselsättning för de intagna, bl.a. montering och förpackning, tryckeri och sömnad. Anstalten tillverkar alla kläder till kvinnliga intagna i Sverige. De intagna får utbildning i sömnad motsvarande kursplanen för sömnadsutbildningen i Linköping. Svenska skradderiförbundet validerar de intagnas kunskaper och utfärdar diplom på tre nivåer. De intagna känner stolthet över sina kunskaper och även de intagna som dömts till utvisning har stor glädje av denna utbildning. På anstalten finns också en yrkesutbildning, plattsättarutbildning, som pågår i 40 veckor. Vidare finns en förberedande svetsutbildning, som under hösten ska göras om till en yrkesutbildning.

Kriminalvårdsinspektören Catharina Kransholm redogjorde för verksamheten vid riksmottagningen och uppgav därvid bl.a. följande. Vid riksmottagningen utreds alla kvinnor som har dömts till två års fängelse eller mer. Utredningen leder fram till en individuell behovs- och riskprofil där man bedömer bl.a. den intagnas risk för återfall i brott och behov av vård m.m. Normalt vistas en intagen på riksmottagningen sex till åtta veckor. Det tar ibland längre tid om anstalten får vänta på psykologer, som lånas in från anstalten Kumla.

Samtal med personalföreträdare

ChefsJO och hennes medarbetare samtalade med lokala representanter för ST, SECO och Ledarna.

Rundvandring

ChefsJO och hennes medarbetare visades runt i anstaltens lokaler. Vid rundvandringen förevisades bl.a. avdelningarna vid de olika enheterna, avskildhetsavdelningen inklusive bältesläggningsrum och rum för tulltoalett, ”dagsjukeavdelningen”, produktionen med bl.a. sömnadsavdelning och plattsättarutbildning, läkarmottagningen, lärcentrum med bl.a. VINN (ett motivationsprogram för kvinnor) och ETS (ett kognitivt beteendeorienterat program), bibliotek och studierum.

Samtal med intagna

ChefsJO och hennes medarbetare samtalade med intagna som anmält intresse härför. En sammanfattning av vad som kom fram vid samtalen redovisas under rubriken Avslutande genomgång.

Avslutande genomgång

ChefsJO höll en avslutande genomgång, där Britt-Marie Johansson, Vickie Sarlin, samt Ulf Trolin, Jonas Ericson och Catharina Kransholm deltog.

ChefsJO inledde med att tacka för ett trevligt bemötande från anstaltens sida och hon framhöll att anstaltens personal genom sin tjänstvillighet underlättat inspektionen. I samband med inspektionen gavs de intagna, som anmält intresse härför, möjlighet till samtal med chefsJO eller hennes medarbetare.

ChefsJO informerade därefter kortfattat om de iakttagelser som gjorts och om vissa frågor som tagits upp av de intagna. Hon anförde därvid bl.a. följande.

Granskning av handlingar

Vid granskningen av ärenden om misskötsamhet noterades att protokoll, särskilt under perioden oktober-november 2012, ofta saknade underskrift av den person som skulle justera protokollet. Det innebär att intagna delgivits ojusterade protokoll. Från anstaltens sida anfördes att detta antagligen beror på ett systemfel. När protokollen ska justeras av personal ur kontrollgruppen händer det att dessa inte är i tjänst på grund av semester eller annan orsak och för att inte fördröja delgivandet av protokollet händer det därför att detta sker utan att det är justerat.

I samband med granskningar avseende beslut om avskildhet kunde konstateras att anstalten synes ha goda rutiner för den kontinuerliga omprövningen av besluten. I några fall kunde konstateras att en intagen inte hade fått del av ett beslut om avskildhet enligt 6 kap. 7 § fängelselagen (2010:610). Beslutet hade föregåtts av ett beslut om avskildhet enligt 6 kap. 8 § fängelselagen och den intagne fick del av detta beslut först sex dagar efter att det hade upphävts. Vidare kunde konstateras att anstalten valt att bevara avskildhetsbesluten i pärmar. Vid granskningen framkom att materialet i pärmarna inte var fullständigt. I vissa fall saknades grundbesluten och det gjorde det svårt att följa ärendegången. Det framhölls också att de flesta besluten var välmotiverade. I något fall kunde konstateras att samma beslutstext återkom i flera på varandra följande omprövningsbeslut. I samband med upphävandet av avskildhet framgick emellertid i det beslutet att ytterligare omständigheter, än det som redovisats i omprövningsbeslutet, legat till grund för den fortsatta avskildheten.

I vissa beslut saknades korrekt lagrumshänvisning. I några fall konstaterades att intagna som placerats i avskildhet enligt 6 kap. 7 § första stycket 2 punkten fängelselagen (2010:610), och där anstalten i en blankett fyllt i att läkarundersökning av den intagna skulle ske ”snarast”, hade undersökts av läkare först fem respektive sex dagar efter att beställningen av läkarundersökning gjordes. Anstalten uppgav i denna del följande.

Skälet till att läkarundersökning dröjde är med stor sannolikhet att det är fråga om en brist i dokumentationen (slarvig formulering i blanketten) och inte om ett fall då det förelegat en verklig risk för den intagnas liv eller hälsa. I ett fall konstaterades att beslut i ett ärende gällande misstänkt misskötsamhet fattats drygt två och en halv månad efter att den misstänkta misskötsamheten inträffade.

Samtal med intagna

Chefs JO informerade om att en intagen uppgivit att hon blivit trakasserad av en namngiven kriminalvårdsinspektör på grund av att hon sagt till honom att hon skulle göra en anmälan till JO. Hon anförde att hon blivit felaktigt rapporterad för arbetsvägran vid flera tillfällen och att hon när hon fick kopior av rapporterna saknade de ärendenummer. Hon misstänkte därför att rapporterna var falska. Eftersom hon inte fick något ärendenummer, trodde hon inte att hon kunde överklaga beslutet om misskötsamhet som rapporterna låg till grund för. Vickie Sarlin uppgav att det inte registreras några ärendenummer för misskötsamhetsärenden. Britt-Marie Johansson sa att om den intagna hade talat med henne om detta hade hon hjälpt till att reda ut frågan.

En intagen på avdelningen Linden klagade på att personalen, trots att hon meddelat att hon inte ville ha sitt efternamn spritt bland de intagna, regelmässigt ropar ut hennes för- och efternamn vid postutdelningen på avdelningen, samt att en tidning med hennes fullständiga namn på legat ute i de gemensamma utrymmena på avdelningen. Anstaltsledningen beklagade detta och skulle ta upp denna fråga med Lindens personal.

En intagen klagade på att hon inte får handha eller förvara kopior av anstaltens beslut i avskildhetsärenden m.m. i anstalten (inte heller i förrådet), utan dessa måste skickas ut från anstalten. Detta kan medföra problem för de intagna, som inte har något eget hem och/eller kanske inte vill att anhöriga ska få reda på innehållet i besluten. Anstalten uppgav följande. Det kan hända att viss personal tillämpar anstaltens regler om förvaring av tillhörigheter i förrådet väl restriktivt. Handlingar och andra föremål ska i första hand skickas ut från anstalten men det är även möjligt att förvara dem i förrådet.

Flera intagna klagade på att de blir isolerade utan att få reda på skälen för det. Utredningar som rör bråk mellan intagna sekretessbeläggs regelmässigt och det upplevs som att personalen åberopar sekretess mot de intagna i för stor utsträckning. Systemet utnyttjas av intagna för att "sätta dit" varandra. Man upplever också att anstaltens regler tillämpas olika i förhållande till intagna. Detta skapar missämja hos de intagna. Anstaltsledningen svarade att många beslut om att sekretessbelägga utredningar i avskildhetsärenden har prövats ända upp i kammarrätten utan att ändras. Vickie Sarlin tillade att regionen i omprövningsärenden även granskar sekretessfrågan, men att man hittills inte haft något att invända mot anstaltens bedömningar. Hon har dock förståelse för de intagnas frustration. ChefsJO framförde att det är önskvärt att anstalten, i möjligaste mån, kortfattat anger de skäl som ligger till grund för bedömningarna i dessa ärenden.

Flera intagna klagade på att bygelbehåar ger utslag i metalldetektorbågen vid visitation, vilket får till följd att de måste klä av sig tröja och behå. Detta sker flera gånger om dagen, exempelvis vid förflyttning från arbetet till lunchen. Det upplevdes kränkande att behöva ta av sig naken på överkroppen flera gånger om dagen. Anstalten anförde följande. De är medvetna om problemet. De har köpt in

sportbehåar som inte ger utslag i larmbågen, men alla intagna vill inte använda dessa. Vidare har läraren på sömnadsutbildningen fått i uppdrag att sy om konventionella behåar så att de inte ger utslag i metalldetektorbågen.

En intagen berättade att hon när hon kom till anstalten från häktet, tvingades ta av sig alla kläder för att naken lämna urinprov. Hon fick inget att skyla sig med. Detta upplevde hon som så kränkande och obehagligt att hon är villig att avstå från permissioner och besök bara hon slipper att ta av sig samtliga kläder vid visitation. Britt-Marie Johansson uppgav att rutinerna för visitation och urinprovstagning följer anstaltens narkotikastrategi.

En intagen klagade på att hon inte fick någon ersättning när hon senast var placerad i avskildhet. Anstalten motiverade detta med att det beror på henne att hon inte kunde anvisas någon sysselsättning och hänvisade till 13 § fängelseförordningen (2010:2010).

Ett antal intagna uppgav att anstaltens läkare uttalat sig kränkande om dem. Bl.a. har läkaren uttalat sig nedsättande om intagna med viktproblem. Anstalten uppgav följande. De har försökt kontrollera uppgifterna om läkarens bemötande av intagna med sjuksköterskan. Det kan vara så att läkaren skämtar med de intagna på ett olämpligt sätt. Det har också förekommit anmälningar till Socialstyrelsen angående olämpliga journalanteckningar utförda av samme läkare.

En intagen på Båtshagen uppgav att personalen på avdelningen favoriserade vissa intagna. Som exempel uppgavs att vissa intagna får använda köket på kvällstid, trots att det egentligen ska vara låst. Vidare uppgav hon att olika regler tillämpas i samband med permission. Vissa intagna ges god möjlighet att förbereda sig inför utevistelsen, medan andra tvingas arbeta i stort fram till dess att permissionen ska äga rum. Det upplevs som orättvist. Britt-Marie Johansson uppgav följande. Det är inte tillåtet för de intagna att använda köket kvällstid och detta ska naturligtvis gälla för samtliga intagna. Hon ska påminna personalen på Båtshagen om detta.

En intagen uppgav att hon i samband med vistelse på riksmottagningen blev kallad för kriminell av en kriminalvårdare. Även om hon har begått en kriminell handling ser hon sig inte som kriminell, och hon upplevde det hela som kränkande. Det har även inträffat att personal i samband med avlyssning av ett samtal med en anhörig uttalat sig nedsättande om henne (viktproblem). Britt-Marie Johansson anförde att det är helt oacceptabelt om uppgiften om kränkande uttalanden i samband med avlyssning av samtal stämmer. Hon ska ta upp denna fråga med berörd personal. När det gäller frågan om att en intagen blivit kallad för kriminell anförde Britt-Marie Johansson att de försöker att konfrontera den intagna med kriminaliteten de är dömda för.

En intagen på Linden, med familjen utomlands, uppgav att anstalten glömde att genomföra en intervju med hennes familj vid det andra besökstillfället. Det resulterade i att familjen var tvungen att göra ytterligare en resa till Sverige innan de tilläts att övernatta i anstaltens besökslägenhet. Vidare uppgav hon att handläggning-

en av telefontillstånd tar lång tid. Det kan ta upp till två månader – efter det att ansökan är komplett – innan anstalten fattar beslut i saken. Anstalten anförde att det normalt tar en till två veckor att handlägga en ansökan om telefontillstånd efter att utredningen är komplett, men att det förekommer längre handläggningstider i ärenden där kontakter behöver tas med sociala myndigheter, exempelvis i fall när ett barn varit närvarande vid brottet. Slutligen nämnde den intagna att justitieministern Beatrice Ask vid ett besök på anstalten föreslog att de intagna med barn utomlands skulle kunna ha regelbunden kontakt med sin familj genom att använda IP-telefontjänsten Skype (internetbaserad telefoni). Detta uttalande har väckt förväntningar hos de intagna. ChefsJO framhöll att det mot denna bakgrund vore bra om anstalten informerar de intagna om de i nuläget begränsade förutsättningarna för denna typ av samtal.

En intagen på Linden upplevde det som svårt att hålla nödvändiga kontakter med myndigheter och juridiska ombud under anstaltsvistelsen. Anstalten har begränsat antalet samtal. Beslutet gör att hon känner sig motarbetad av anstalten. Anstalten anförde att behovet av samtal med ombud och myndigheter fastställs i verkställighetsplanen för den intagna. Har den intagna behov av ytterligare samtal får hon skriva en anhållan om detta. Detsamma gäller om man vill genomföra samtal innan verkställighetsplanen fastställts.

Inspektionen avslutades.